

Kronika

Fru Ulvskogs museer ska servera världen *Lite*. Svante Folin serverar den *Extra Strong*.

Mordiska kulturer

En av språkets mest överansträngda ord är kultur. Antropologerna har förvisso i över 100 år betecknat allting från pyramider och grävpinnar till infubation och regndans som kultur. Till detta kommer idag ett växande antal subkulturer – bögar, rappare, döva, joggere, MC-gång, anorektiker, samlare av ölplattor – alla specifika och betydelsefulla.

Enligt rådande kulturrelativistisk dogmatik är alla kulturer sinesemellan ojämförliga och likvärdiga. Det skulle vara höjden av imperialistiskt skrymteri att försöka rangordna eller ens i grova drag indela de cirka 100 000 kulturer, som människan enligt en beräkning hittills genererat. Om vi vill vara politiskt korrekta får vi nöja oss med att alla kulturer, Perikles, Aten och eldsländarnas darwinistiskt snöhöljda nakenhet, är lika fina och meningsfulla samt att det samlade kulturpanoramata är en regnbågsskimrande manifestation av den unika mänskliga kreativiteten.

Sådana fromma tankar ligger tydligen bakom Marita Ulvskogs bebådade världskulturmuseum, som ska främja kontakten mellan svenska och utomsvenska kulturer. Man kan förmoda att alla utvalda kulturer enligt sedvanlig museipraxis kommer att exponeras från sin vackraste sida, det vill säga att

samerna representeras av silversmide snarare än tuggkastrening. Parader av artefakter och utsökt konshantverk kommer att tjusa de fåkunniga besökarna.

Det överdådiga smörgåsbordet kommer att erbjuda något för varje smakriktning och förhoppningsvis göra oss mindre etnocentriska och

mer invandravänliga. Vad som inte kommer att visas är respektive kulturs obehagliga sidor, som gerontokrati, machomentalitet, könsstympling, grym vidskepelse och allmän svagsinhet.

Aztekernas obsidiandolkar och gudamasker är ur estetisk synpunkt synnerligen tilltalande, särskilt om man bortser från den föreställningsvärld som exempelvis under fyra dagar 1487 krävde 20 000 sadistiskt utförda människoeffter, allt för att olja den celesta mekaniken (få solen att gå upp en gång till). Majoriteten av beskrivna kulturer – några tusen – är rätt otrevliga och representerar i sina försök att förklara tingens ordning intellektuella konkursbön.

Människohjärnans förmåga att manipulera symboler öppnar astronomiska möjligheter för feltänkande, som är helt uteslutna för våra katter Misan och My. Människans tankesfär är infestrad av: tomtar, troll, enhörningar, demoner och den store *ET himself* – Gud. För en rationell marian skulle det mänskliga kulturspektrat sannolikt te sig som en encyklopedi över psykotiska eller i bästa fall neurotiska vanföreställningar. Han, hon, den skulle bedöma flertalet kulturer som svårartat irrationella, typ Bondepraktikan, och ibland som besvärande mentala tvångströjer.

Polynesiererna på Hawaii hade ett ganska typiskt, handlingsförlamande tabusystem, som bland mycket annat innebar att kvinnor inte fick äta bananer och kokosprodukter och att män och kvinnor absolut inte fick äta tillsammans. De måste ständigt känka omkring på kungen eftersom hans heliga fötter var så laddade att, om de vidrörde marken, blev denna tabuiserad. 1810 revolterade invånarna på Hawaii mot denna tvångsneurotiska regim, då de via empiriska observationer upptäckte att europeerna bröt mot samtliga tabun utan att komma till skada.

För en obotfärdig rationalist är det därför ingen större tragedi att flertalet kulturformer är dödsdömda – ur human synpunkt passar de bäst på museum.

21 januari 1999
SVANTE FOLIN

Ironin som karriärväg

Recensioner har influerat av handelsekonomernas studie av kvinnliga karriärstrategier. Först ut blir Susanne Backman.

I konstruktionen av ledarskap har män tolkningsföreträde. Kvinnligt ledarskap kan se annorlunda ut. När kvinnor bryter mönstret och vågar sig in i mansdominerade yrken händer det saker – med dem, med företaget, med männen i företaget.

Feminism

Anna Wahl, Charlotte Holgersson, Pia Höök
Ironi & Sexualitet
Om ledarskap och kön
Carlsson 1998.

Siffrorna talar: I privat sektor går det fyra män på en kvinna bland cheferna. I offentlig sektor är 43 procent kvinnor. På de högsta nivåerna är andelen kvinnor sex procent i privat sektor och 21 procent i offentlig. Tidigar har enbart läkare kunnat bli sjukhuschefer. Idag kan även sjukgymnaster bli det, ett genombrott för kvinnor.

I studien *Ironi och sexualitet* analyserar kvinnliga ekonomer olika sätt att hantera ledarskap. Anna Wahl speglar makten utifrån Astra-exemplet och Crazy Love-affären i Bryssel. Min teori är att Wahl aldrig forskat inne på en porrklubb, då skulle hon inte varit så återhållsam.

"Sexuella trakasserier som en del av organisationen" är rubriken på kapitlet om Astra-turbulensen åren 1991–1994, då koncernen rekryterade 400 säljare, mest unga kvinnor. Under den nio veckor långa och intensiva säljutbildningen formades ett mönster som för tankarna till säljsektorer. I slutänden fick VD:n avgå och att tabloiderna skrek om sex och nazikonspirationer.

10 av 70 antastade

Business Week gjorde en omfattande undersökning och intervjuer med ett 70-tal av de drabbade. Ungefär tio hävdade att VD:n och andra chefer i företaget antastat dem och krävt sexuella tjänster i olika former – från klämtryckare på dansgolvet till samlag – i samband med kurser och säljmöten med gubbigt ymnig spritkonsumtion.

Sexhärvor förekommer på alla företag över hela världen. periodvis, som enstaka incidenter eller som en del av en företagskultur, konstaterar Wahl. Jag antar att hon menar att tjejerna och de killar som tog illa vid sig borde ha slutat och gått till en annan koncern.

Författarna berör också olika kvinnliga förhållningssätt till maktstrukturer. De resonerar runt könsneutral, positiv, ironisk och omvärldstrategi.

Den ironiska strategin exemplifieras med den sextsäljande kvinna, som driver med kunden bakom hans rygg för att orka distansera

sig. Horan blir hipp happ indirekt mentor till de kvinnliga läsare som vill suga upp branschnäring inför marschen in i styrelserummen, där sexualiteten ångar likt dyr herrparfymeri och är ett moment av många i delikata affärsuppgörelser utan att behöva ta sig köttsligt uttryck (som i spring på porrklubbar).

Att inte vara så förbenat präktig kan rädda många fröken
Språkfåle från blödan-de magsår och skilsmässa mitt i karriären.

Diskretion, hederssak! Men vi är djur innanför affärskostymen/dräkten och den unga ironiker född kring 1960–70, som vågar sig på ett maliciöst leende över lunchens *ciabatta*, kan inte bara förlora en god manlig mentor/vän/chef/kollega utan också uppfattas som bråkstake.

Vad författarna missat är att diplomati, raket och respekt för äldres yrkeskunskap och visdom är värdefullt. De ser hindren, inte möjligheterna. De närmar sig fenomenet mansdominerade yrken med

...en återvändsgränd

Kan vi spela de roller sociologerna tilldelar oss, undrar Bo Persson.

I påståendet "verkligheten är en social konstruktion" kan ordet social alltid bytas ut mot sociologisk. En psykolog kan med samma anspråk som en sociolog påstå att verkligheten är en konstruktion, men då psykologisk. Det finns lika många vetenskapliga konstruktioner av verkligheten som det finns discipliner

Besatta av vetenskapligt nit letar sociologer efter likheter. För att förklara likheter har de två centrala begrepp, nämligen roll och norm. I *Ironi och sexualitet* ägnar sig författarna först åt att konstruera ledar-, mans- och kvinnoroller. Detta görs med hjälp av många referenser till feministiska auktoriteter. Därpå dekonstruerar de vad de nyss byggt upp. Det påminner om Penelopes ansträngningar att hålla friarna på avstånd. På dagarna väver hon, på nätterna repar hon upp.

Pippi och hondjävulen

Till hjälp vid dekonstruktionen tas Fay Weldon's hondjävul Ruth (från *En hondjävuls liv och lustar*) samt de två väninnorna Edina och Patsy från TV-serien *Helt hysteriskt* – tre hjältinnor i *Pippi Långstrump*-traditionen. Det finns tydligen andra tänkbara beteendemuster än de som kvinnorollen påbjuder. Kvinnor kan minsann uppträda väl så svinaktigt som

Den moderna kvinnan. 60-talistironi i sextsinna styrelserum gynnar knappast karriären.

skräckblandad förtjusning – "Nä usch, en blottare i soppan, va åkligt!" Ironi fungerar bättre för grupper som ställt sig utanför ordningen – militanta veganer, feminist, rapartister och etniska minoriteter.

Handbok för gröngölingar

Som handbok för gröngölingarna i präktiga Yrkeskvinnors Riksförbund – *Young Career Women* – fungerar det ändå. Att inte vara så förbenat präktig kan säkert rädda många fröken Språk-fåle från blödan-de magsår och skilsmässa mitt i karriären.

Viljan att knäcka nöten manligt-kvinnligt saknas inte, men jag saknar analys av kvinnligt ledarskap i kvinnliga företag. Och jag ställer mig frågan för tusende gången: Varför vill vissa kvinnor bli gubbar, astronauter, kapteener? Vore det inte enklare med ett rejält könsbyte?

SUSANNE BACKMAN

män. Skribenterna är kvinnoexperter och har medarbetat i statliga utredningar om kvinnofrågor. De är knutna till Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm.

Den som ser på med-människorna som idioter som ska hållas på känslomässigt och intellektuellt avstånd har ett effektivt vapen i ironin.

Ironi sägs utgöra ett bra vapen för kvinnan i könskampen. Den som ser på medmänniskorna som idioter som ska hållas på känslomässigt och intellektuellt avstånd har i sanning ett effektivt vapen i ironin. Men den kvinna eller man som skulle använda ironi i sin ledarroll skulle bli en dålig ledare med små utsikter till framgång.

Ruth, Edina och Patsy är uppfunna för att demaskera manschauvinism. De är dock riskabla jämställdhetsmodeller. Troigen skulle en *Pippi Långstrump*-strategi misslyckas. Och, för det andra, varför söka efterlikna något man ogillar?

Den sociologiska mannen och kvinnan är i sanning konstruktioner. Den man eller kvinna finns inte som kan spela de rollerna utan att ta skada.

BO PERSSON